»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву »Браника« у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«:
За Угарску: Србију, Црну Гору и друге стране државе

на годину	К 34·—	46·— дин.
на по године	К 17· –	23·— „
на четврт »	К 8·50	11·50 „

Поједини бројеви стају 10 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 4. У Новом Саду, у уторак 6. (19). јануара 1909. Година XXV.

ИЗ ПРЕСТОНИЦЕ.

Одахнули ради Босне и Херцеговине. — »Славна« оптужба против »велеиздајника« у Хрватској. — Питање мађарске банке потискује друга питања. — Векерле у Бечу. — Председник Јуст и народносно питање.

⊙ **Будимпешта**, 3. јануара 1909.

Од кад се сазнало овде у престоници, да се наша монархија споразумела са Турском у погледу Босне и Херцеговине, одлануло је свима ширим круговима у мађарском народу. Истина, мађарски државници воде у споразуму са Бечом „високу“ политику ради анексије Босне и Херцеговине, али велико општинство, како овде у престоници, тако и у провинцији, не може да појми, да би се мађарски народ морао крвавити ради анексије Босне и Херцеговине, У том погледу исти је расположај у мађарском народу, као оно пре тридесет година против окупације, кад је био поклик: не треба нама Босна! Особито је велико опћинство било забринуто за мађарске бâке па им је о Божићу шиљало разне милодаре у Босну и Херцеговину, а многи су се грозили, кад су помишљали на то, да бâке могу бити изложени црногорском јатагану. Појмљиво је, дакле, да је велико општинство и овде у престоници и у провинцији одахнуло, кад је дознало, да су изгледи за мир ојачали. Наравно да мађарске новине не могу затајити, да финансијалним споразумом између наше монархије и Турске још није решено питање анексије, али, да умире велико опћинство, представљају ствар тако, да је мир осигуран! —

Једва једаред да је изашла „славна“, управо скандалозно фамозна оптужница против Срба „велеиздајника“ у Хрватској. Не зна управо човек, шта да мисли о државном одветнику Акуртију, кад је имао смелости, да оптужбу такова садржаја изнесе пред свет. На сваки начин да је морао рачунати на велику глупост читалачке публике, а права је увреда, да је могао држати јуристански свет за тако глуп, да ће моћи ту оптужницу читати, а да не буде скандализиран. Престоничке новине доносе изводе из те фамозне оптужнице понајвише без коментара, па ако има по који коментер, као онај у „Budapesti Hirlap“-у, то се не тиче оптужнице, него Србије, против које су управљени нападаји, без обзира на тобожње заверенике. Но чим се овде дознало, да су браниоци „велеиздајника“ издали броширу против глупости Акуртијевих, наступила је велика радозналост. Овдашњим новинама не предстоји немачки превод те брошире. „Pesti Napló“ могао је себи набавити хрватску броширу па је некако донео неки извод из ње, и то врло симпатичан за српске „заверенике“. Значајно је, шта је овде један Србин, знаменит судија, рекао за оптужницу Акуртијеву: — Ако је то тако, да је Српство већ разлог сумњи за велеиздају, то треба све нас Србе затворити, јер се ми не ћемо никад одрицати, да смо Срби, па треба таки почети са **патријархом Богдановићем**, јер и он се не ће никад одрицати Српства.

Каква је **колосална глупост** у Акуртија, види се и по томе, што се он чини невешт, да су се бâрон Јован Живковић, ексцеленцијја Данило Станковић, па Шумановић, који су били заменици разних банова, не само признавали за Србе, него су се својим Српством и поносили. Али Акурти у својој колосалној глупости каже, да „до скора“ није било Срба, а чини се невешт, да је гроф Хедервари имао и свој **«српски клуб»**, па није имао ништа против тога, да га зову »српским баном«, а ваљда Хедервари није био велеиздајник? Али наравно, да Раух-бан може данас да има свој српски клуб, да би било Срба у Хрватској. Сигурно Акурти није знао ни прочитати онај »рецепт«, што су му га написали Франк и Раух. —

Чудноватe ствари се догађају у мађарској коалицији. Та коалиција на све стране пуца, да се распадне, а не може да се створи ни фузија, па ни влада из независне странке. Кад је оно јесенас гроф Андраши био у Бечу, мислио је, да би неки уступци у војном питању могли утврдити коалицију. Али то је била илузија. Данас војно питање не стоји на првом месту. Питање мађарске банке потиснуло је војничко питање, па чак и анексију. Векерле не зна од муке, шта да ради. Отишао је опет у Беч, да поднесе извештај о политичком положају, па да потражи савета. Није сиромаху Векерлу доста са анексијом, него још и банковно питање. Хајде де са анексијом! Ту он у Бечу посети Ерентала, добије инструкције, па мирна Босна! Али шта ће са банковним питањем? Ту не попуштају Мађари, али не попуштају ни они у Бечу. Забадава се Векерле зноји па доказује мађарским земљопоседницима, да ће, чим се створи мађарска независна банка, пасти цене мађарских земаља, јер ће Угарска морати сносити разлику у курзу мађарских банака — ништа не помаже, па хоће независна странка да се банковско питање што пре метне на дневни ред. Хе! Ту се Векерле, да добије времена, досетио, да прекосутра, кад ће се сабор после божићних ферија опет састати, стави на дневни ред: пореску реформу. И ово је ствар жучна. Пре месец дана била је у просторијама сабора депутација од хиљаде лица из Баната, највише Немаца, да пожури пореску реформу, односно да се потужи против законскога предлога о пореској реформи. Чудновата је то пореска реформа, где се приходи у корист ерара повишавају. Истина, Векерле је мало очепио велике поседнике, оне, који броје на много хиљада јутара свога поседа. Али ипак ти велепоседници пашће на мекано. Па због изборне реформе мало ће се одгодити и расправа о анексији Босне и Херцеговине, па ће ту имати своју да рекну Срби и Хрвати, чланови угарскога сабора. —

Мађарски шовинизам не може да поднесе ни да се говори о какву споразуму са немађарским народностима, па не воли да им о том говори и такав прекаљен мађарски патријота, као што је Јулије Јуст, председник сабора. Јуст је једном приликом недавно рекао, да треба и да се мора доћи до споразума са народностима. Новине таки донесоше и ту вест, да је Јуст рекао: да је он министар унутрашњих послова, да би он неке народносне посланике поставио за велике жупане. Јуст је ово опровргао тим, што он држи, да томе још није време, али је одржао своје мишљење, да треба да се дође до споразума са народностима. Наравно, да је бесмислена та претпоставка, да се народносни посланици боре само за то, да дођу до каквих звања. Али је на сваки начин истина, да Јуст жели споразума са народностима. Још лане је говорио великокикиндском посланику: да би он први носио бакље и ставио се на чело бакљади, кад би дошло до споразума са народностима.

ЛИСТАК.

У ПРАГУ И У ЧЕШКОЈ.

Успомене са свесловенског учитељског конгреса.

ОД СТЕВАНА РАДИЋА.

Држим у руци спремну оловку „Uspomenka na sjezd“ и премишљам, с кога краја да почнем. У души ми навреше представе, које ми се уврежише за време боравка у Златном Прагу, комешају се, измењују, а пред духовне очи истичу слике лепше од лепших, уокварене милим осећајима и успоменама... Да ли то не беше само сан?.. Красан, чаробан сан! Као да си изненада бануо у диван перивој, те ходиш опијен, очаран по утрвепим стазама, између шарнога цвећа са разним, разнобојним круницама!.. Кроз јутарње зраке сунца на уранку посматраш одсјај са крила лептирића, славуја, рајских птица... Благи поветарац ти освежава зарумењене образе, а уху ти доноси миле звуке неке чаробне песме из давнине, у коју се данас уткаше у осмопеву и речи и звуци, али теби тако блиски, тако мили, разумљиви; али разумљиви са осећајем... Ма да си вољан, да их редомице упијеш у своју душу, ниси у стању, него разгрнеш недра, а они ти тихо и нечујно испуне и душу и срце и учине, да ти и најнежије струне твоје душе, твога бића, затрепере... Поглед ти се оте онамо на средину перивоја, на огромну, белу, мраморну прилику, са круном на глави од самог жеженог злата, окићену бисером и разнобојним драгим камењем... Око ње стављаш руку више очњег вида и тек тада прочиташ име и статуе и овог перивоја: Словенство!... Да ли то збиља беше само сан?..

ОД ЗАГРЕБА ДО ПРАГА.

У петак, 8. августа 1908. око три сата после подне беше врло живо на државном колодвору у Загребу. Многобројни путници из Хрватске, Славоније, Далмације и Босне, разних сталежа, међу њима ми, Срби учитељи, са браћом нашом Хрватима, жељно очекујемо час, када ће кренути заједнички влак, да нас повезе пут Златнога Прага. Од Срба учитеља бесмо: Даница Мандић из Бешке, Никола Раделић, Сава Роксандић из Загреба, Милан Ивановић из Ровишта, Димитрије Рашић из Митровице, и ја. У живу разговору, узајамном упознавању, погледајући на пљусак кише, даде се знак за полазак, а кроз неколико часака сместимо се по купејима, многи жељно погледајући кроз прозоре, да посматра можда до сада невиђене крајеве и наше домовине и осталих земаља.

Уз жив разговор, а и лепу нашу народну песму, низаху нам се пред очима лепи видици Загребачке, те го́ра́ романтичног. Загорја. Сива водена пара обавила највише врхунце, и тек тамо и овде спазиш, као испод покривача, зелене ливаде, воћњаке, брежуљке са дворовима и старим градинама. Сребренопена Сава вијуга се са талашчићима уз железну пругу, а влак само јури и хукће поред заселака, села, летњиковаца... Када пређосмо границу, нађосмо се у романтичком крају војводине Крањске. На највишим брежуљцима саграђене цркве, до којих треба бар сат и по хода побожној души, да на служби божјој у заједници шаље своје молитве Свевишњем за спас своје а покој душа својих милих и драгих.

Замислих у часу свога колегу, брата Словенца, како се у рану зору пентра по овим врлетима, а после на службу, да својом свирком и песмом на овој висини слави Свевишњег. Млађем и лаком још којекако; али како је оним старијима и тежима, у којих су плућа по ћелијама испуњена школском прашином, коју је удисао можда тридесет и више година те услед тешког дисања застајкује можда на скаких десет корака?...

Наједном узвици: „Живели! Здраво!“ Кондуктер викну: »Зидани мост!« И разлегоше се звуци измешаних гласова женских и мушких у песми: »Ај Словени јоште живи...« и симпатична наша браћа Словенци и сестре Словенке као на лаким крилима те песме, смеха, усклика, улетаху у поједине купеје. Освојише као на јуриш наше симпатије и обрадовасмо се сви њима, као што се мати радује своме мезимчету, када јој се међу осталом децом појави на прагу. Из нежног, отвореног им погледа и држања читаш као из књиге, да они од своје словенске браће ништа не траже, до ли чисте, братске љубави. Ни један словенски народ није им тежак, нити они себи замишљају, да стоји на путу њихову културно просветном препороду. Њихова је љубав силна и према Србину и Хрвату и другим словенским народима. Ни верски, ни икакви други осећаји не умањују ту љубав. Али и они у пуном смислу осећају нашу љубав према њима, те су неусиљено поверљиви, као дете, када се смешка у крилу своје мајке. Повосни су, што се својом снагом довијнуше до данашње своје самосвести, народног поноса, а своју душу окитише бисер-зрнцима и цветовима, које узабраше по културним перивојима осталих словенских народа, те расађују у својој постојбини, у томе нашем мезимчету лежи и гаји се по избор душевно благо словенских народа. Како ли се пријатно изненадисмо ми, Срби, када нам поред својих нежних словеначких песама отпеваше као громови: »Падајте, браћо...« и »Боже братимства...« те нам тиме доказаше, како и нас, као и браћу своју, грле и љубе. Али не остадосмо ни ми њима дужни у словенским песмама. После се братски разговарасмо о стању учитељства и народа словеначког. Са особитом пажњом слушали смо речи једног старине колеге о борби њиховој на три фронта. Против клерикализма,

ПОДРУГ МИЛИЈОНА ФУНАТА.

Под тим насловом доноси мађарски опозицијони лист »Аз Ујшаг« у једном од последњих бројева својих значајан уводни чланак, у коме је подвргнута оштрој критици Еренталова трговина са Турском.

Доносимо тај чланак мађарског листа у целости, не слажући се, наравно, с његовим назорима о Босни и Херцеговини. Чланак гласи:

„Камен нам спаде са срца. Око подруга милијона фуната, око педесет и пет милијона круна обрће се мудрост господина Ерентала. После много нећкања, колебања и категоричних изјава најзад је формално понудио толико Турској, сасвим достојанствено. Не треба да се бојимо. Није то учинио ради тога, да се призна анексија, јер на то нисмо спали, не ради отштете, јер ми не признајемо, да је Турска анексијом оштећена, не ни ради откупа од бојкота, јер бојкот може трајати и даље, него ради откупа турских државних добара, која леже у Босни и Херцеговини. Толико вреде та добра, приватна својина Турске, то је пазарио Ерентал. Па три му је месеца требало, док је измудријашио ту спасоносну идеју, под каквом титулом да платимо. А анексију је израдио за један дан. Одиста наш министар спољашњих послова споро мисли а брзо ради.

Понуда је имала изврсна утецаја свуд, где не плаћају. Радује се и Енглеска, одобрава и Француска. Па чак и лице Турске постало је љубазније. Није још рекла, да пристаје, али неизвесност није у томе, да ли ће од нас узети новаца, него у томе, колико ће узети. А у васелени смо ми дични изузетци, јер и ми се радујемо, ма да ми плаћамо. Па гласамо повереницу господину Ерентал, да му дамо прилике, да плати. Не педесет и пет, него пет пута толико вреди нам то, што се не морамо упуштати у рат.

Па сад је наравно већ реч о томе, а на срећу не више о другом питању, да ли нам анексија вреди толико милијона или можда куд и камо мање. Па како се то питање упутило мирним коритом, сад се већ одиста може поставити и питање: како одговорни министар обеју држава одговара за лакомисленост, за неупућеност, која нас стаје педесет и пет милијона круна, новопазарског санџака, силних војних трошкова, грдне привредне штете и узбуњених јужних пограничних аспирација? Већ више не питамо, шта нам вреди анексија, која апсолутно ништа није изменила фактично стање поседа, питамо само то, да ли је начин, на који се извела, тако изврстан, да је ње ради било вредно платити толико.

Сва дипломатија на свету од то је доба изрекла оно, што смо ми извели одмах сутрадан, чим се прогласила анексија: да још никад није никаква дипломатска акција изведена тако ружно, невешто, неделикатно и лакомислено. Са свију страна, па чак и из Турске, чујемо, да се та ствар, да је претресана била претходно, могла била удесити са свим мирно, без икаквих рекомпензација. Не плаћамо ми дакле толико за Босну, него за шури-бури. Па зар је то тако скупоцена ствар, да нас је господин Ерентал морао увалити у толики трошак а о њему се и не испоставља, да је урадио којешта?

А престиж? Смешно је, сад га забашуривати формулом, да је цена за државна добра отштета, а не данак. Па колико је то гроша видела Турска од тих државних добара? Свако зна, да се то сад тек, кад се тражиле излике, дознало, да та добра у опште и постоје, а још лане у ово доба године Турци би сами себе били исмејали да им је и на ум пало, да нам продаду та босанска добра, која већ одавна нису њихова, него наша. Слободно се та свота може назвати ма како друкчије. Више престижа има у томе, кад човек отворено тури руку у џеп а не гради се смешним зарад цигле речи.

Шта вреди престиж, који почиње грубом одреком: не дамо ништа, не ћемо ни с ким ни да се упуштамо у погодбу? Овамо г. Ерентал преко Векерла изјављује, да нам није ни на крај памети, да дадемо икакве новчане отштете, а овамо после тога на чисто попушта под утецајем друге присилице.

Господин Ерентал није предвидео, да ће се Европа одупрети, није предвидео, да ће се узнемирити Србија и Црна Гора, није предвидео, да ће се противни интереси Италије и Русије сложити против нас, па није предвидео ни то, да је онда, кад Турска иште новаца, најпаметније, дати јој новаца, јер је јефтинији новац, који се даде директно, него новац, који дадемо у име ратних трошкова, пошто га најпре натопимо крвљу.

Наравно, Европи се допада овај отплет, јер је после толиких промашаја и толиких силних изазваних опасности то сад већ фактично најбољи отплет. Но можемо ли се и ми задовољити њиме? Можемо ли и ми сматрати повољним то, кад се рат, који се иначе не би десио, изазива само за то, да га се ослободимо огромном новчаном жртвом? Где је фактични еквиваленат том новцу? Што је господин Ерентал свагда наглашавао у своју обрану, то се сад обрнуло против њега као оптужба: прилике, што се тиче положаја наше монархије, анексијом ни најмање нису постале боље. Па шта онда можемо купити за она два и по милијона, од којих се могу створити и пуна три милијона, ако се Турци не задовоље са два и по?

А мале државе, видећи, како се велесила погиње пред болесним човеком, добијају нове храбрости. „Гле, тâ тâ плаћа Турцима! Платиће и нама!“ А Европа воли мир, па ће нам топло препоручити, да откупимо мир и од Србије и од Црне Горе. До сто врага! Ми се веома радујемо, што се ствар овако отплела, али нам се ипак узмути крв, кад видимо, како су Србија и Црна Гора мајушне и непросвећене државице, па ипак немају ни једног јединог Ерентала.“

ЗАПЛЕТИ НА БАЛКАНСКОМ ПОЛУОСТРВУ.

Цариградска погодба.

— Оцена енглеских листова. —

„Дели Кроникл“ поздравља владе Аустро-Угарске и Турске због њихова споразума и даје израза нади, да ће барон Ерентал у интересу мира заузети сада исто тако помирљиво држање према Србији и Црној Гори. То, што стоји иза Србије, то је моћ идеје народности и расе. Аустро-угарски државници добро ће урадити, ако ту моћ не потцењују.

„Дели Телеграф“ говори о озлојеђености руској због закључене погодбе између Аустро-Угарске и Турске, па чини примедбу, да се није ни могло очекивати од Турске, да за вођу Словена и за саме Словене вади кестење из ватре. Русија, Енглеска и Француска имају права питати: какве су штете настале по њих услед свршеног посла, у којем оне нису имале никаква учешћа!

И остали енглески листови изражавају се већином повољно о погодби између Турске и Аустро-Угарске, али у исто време налазе, да је сад на реду решење босанско-херцеговачке автономије и питање о захтевима Србије и Црне Горе.

Српске мине на пограничним ћупријама.

Аустро-угарски посланик у Београду гроф Форгач протестовао је код српске владе против тога, што су све ћуприје, што воде преко Саве, са српске стране поткопане лагумима. Пошто се то противи међународном праву, позвао је српску владу, да те мине одстрани.

Србија укинула наруџбине у Немачкој.

Министар војни Живковић брзојавно је уништио све војне наруџбине, учињене у Немачкој, и пренео ове на француске и белгијске фирме.

Цар Никола и генерал Липовац.

Преко Беча се је из Петрограда раширила вест, да је цар Никола затражио подробно извешће о деловању генерала Липовца за сакупљање добровољаца за Србију. Вели се, да је цара на деловање Липовчево упозорила једна виша аустријска личност.

Укинут бојкот аустро-угарске трговине.

Бојкотни одбор у Цариграду одржао је седницу, на којој је закључено, да се престане са бојкотом против аустро-угарске робе, пошто је монархија одлучила пружити Турској потпуну задовољштину.

Од понедељка моћи ће аустро-угарски бродови без запреке искрцавати своју робу.

Бугарска одступа земљиште Турској.

„Turquie“ јавља, да се је Бугарска изјавила приправном, одступити Турској један погранични котар

који врло тешко диже своју руку са школе и учитељства, те против немштине и талијанштине. Борба је мучна, тешка, али се од године до године успева, те је чврста њихова нада, да ће кроз краће или дуже време успети и да ће синути красна им словеначка душа у свој својој красоти, и подићи се као феникс из пепела...

Већ се околни брежуљци, долине, села и сеоци лепе Штајерске обвили ноћном тамом, а по купејима чујеш још само тихе шапате другова, да не сметају онима, које је већ сан савладао. И мени се већ почеле очи склапати, када ме муну у леђа брат Хрват из Загорја, те ће: »Хеј, брате Србине! Дед' гуцни мале ове шљивке! Добро је пре спавања!« Одазвах се овај братској понуди, те после проведох као у неком полусну, замишљајући Праг, браћу Чехе, њихова нова села, њиве и градове.

Пробуди ме у зору живи жагор и речи: »Беч! Беч!« Протарем очи па спазим огромне фабрике у даљини, из чијих се димњака кроз густу водену пару спуштао црни дим.

Кроз отворен провор, са свежим ваздухом, долазио ти је до ушију, када би влак стао, потмули шум, који ти казиваше, да се налазиш пред нечим огромним, са пуно вреве и живота. Када је влак улазио у колодвор, захори се из стотине грла: »На здар! Живели! На здар југословенски гости, на здар: Срби, Хрвати, Словенци! На здар!...« Ту нас дочекаше изасланици: Академског Друштва Чешког, Кружок Чешких Фармација. Лумир певачко друштво, певачко друштво Жупа Соколска, друштво чешких чиновника, друштво чешких жена у Бечу, посланици, професори и т. д., те после узајамних поздрава и отпоздрава кренусмо по највећем пљуску на девет кола електричног трамваја у Пратер, у огромну салу гостионе Габријелове, где нас је чекала топла закуска, са добрим пилзанским пивом. Овде нас је дочекао огроман број најотменијег грађанства чешког у Бечу и много сестара Чехиња. Бесмо уморни, неке павани, али, када освежисмо лица хладном водом и када чусмо братске чешке речи, умилне погледе, којима нас предусреташе сестре наше и када после мале станке зазујаше кроз салу, дупком пуну, тихи звуци са јасних ћеманета егеда, који се разлише у чешкој химни »Kde domov můj!« нестаде и трага умореност, дух живну, поглед севну, те слушасмо недахнице дивну свирку ове песме, која свакоме Чеху диже косу у вис и испуњава му душу жарким родољубљем за народ свој. После громког: На здар! устаје гроф Сајлери, зем. моравски посланик, те у име бечке чешке општине поздрави миле госте, радујући се, што се њима првима дала прилика, да поздраве миле госте и да нам пруже братске деснице. После њега узе реч Лепох у име Словенске Беседе. Наваља, како је Беч прва тврђава Словена на северу. »Идите — рече — браћо, у Праг, где ћете се осведочити, како се чешки народ лепо развија и како је на културно-просветном пољу скоро препороћен. Видећете чешки народ снажан, и јак, уверићете се својим очима, на чему почива његова сила и моћ, која импонира и јачима и силнијима од њега а затим нас поздрави у име чешких женскиња гђа Жвакова и би бурно поздрављена. Њима се захвали посланик Лорковић. Идемо — рече — међу браћу Чехе, који су се подигли на такви степен културе, да им завиде и њихови непријатељи. Ми вам, Хрвати, Срби и Словенци, желимо, да и надаље корачате том стазом? као и до сада, а на славу и дику Словенства!« Од стране учитеља Хрвата поздрави бечке Чехе Д. Трстењак, од стране Словенаца Лука Јегонец из Љубљане. Одох онда и ја до грофа Сајлерпа, те га известих, да овде има и Срба учитеља — а то он није знао — и замолих реч. Он ми рече, да само мало причекам и нешто је шапутао једном професору Чеху.

Овај устаде те заносним речима поздрави засебно нас Србе, а на то се захори бурно: На здар! Затим добих реч. Рекао сам: „Драга браћо Чеси и миле сестре Чехиње! Од стране народа српског из миле наше домовине Хрватске и Славоније и онога у Угарској, чији сам син, те његова учитељства, доносим Вам братски поздрав и загрљај. Дођосмо ево, са браћом нашом Хрватима и Словенцима (Бурно: На здар! и тапшање), да Вам стиснемо братске деснице! Када бацимо само један летимичан поглед на живот данашњег модерног друштва, опазићемо, како се појединац, сталежи и народи паште, да стану на своје ноге, да буду у културно-просветном, и господарском смеру своји, да узмогну своме потомству осигурати битисање на векове. Да се то збуде, мора се најпре свако добро наоружати културно-просветним оружјем, те да међу просвећеним народима у данашњем веку, нађе своје стално место, да сам себи кроји културно-просветну капу. Ви сте, браћо Чеси, већ постали на културно-просветном, индустријском и господарском пољу своји и већ сами себи скројисте ту капу, која вам заиста лепо стоји. Што смо јеш и ми Срби, те Хрвати и Словенци, изостали за вама, није крива наша морална снага, јер је доста имамо; није крива наша издржљивост, те ни примчивост за све оно, што је напредно и културно, него стицај разних прилика, које су нам кочиле точак напретка. Јер, док су ваши књижевници својим златним перима певали славопоје вредном народу своме на његову прегалаштву у културно-просветном препороду и бадрили га, наш је песник тужно певао:

Ој, слободо, дивни цвете,
Многог си нас блага стала,
Многа ли је крвца српска,
На твој олтар покапала.

Али се већ и ми препорађамо. Те ево дођосмо, да изближе видимо силу и снагу, те средства, која у своме препороду употребисте, да бисмо их чим пре пресадили и код нас, да убрзамо процес нашег препорода, те да вас, ако не за неколико година, а оно за коју деценију, стигнемо, чему бисте се ви највећма радовали. Овде, у Бечу, наиђосмо на прве ваше културне шанчеве. Како ли их лепо уредисте, како ли се чврсто укопасте у лепоме Бечу! Једва чекамо да вам видимо оне главне, неосвојиве у вашем Златном Прагу, камо нас води велика љубав, коју према вама осећамо, а и чежња, да се на вас, прве међу нама, угледамо.“

Иза песме: »Хеј Словане...« поседасмо поново на електричне трамваје, те се целим Рингом одвезосмо на северни колодвор, да се винемо пут Прага.

Тихо и мирно прођосмо кроз Аустрију, где не чусмо славенске речи. Али, ево прве станице у краљевини Чешкој! Пре но што ће влак стати, чусмо усклике: На здар! Знају, дакле, и у најмањем селу, да им долазе мили гости. У већим местима, као у Требани, Табору, Бенешеву, дочекаше нас разне депутације, са многобројним општинством. На поздраве староста, начеоника, одговораху учитељи. Пред Бенешевом позват сам био ја од чешких чланова одбора, да се на поздраву захвалим. На станици се искупили сви чланови опћинског заступства,

Румелије, у којем живе сами муслимани и то као део отштете од 120 милијона франака, што је Бугарска вољна платити Турској.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

У данашњем потиштеном стању српскога народа у овим крајевима, које је стање постало још потиштеније према великој кризи на Балкану, а према данашњем нашем страначком раздору и растројству, великом зебњом гледамо у будућност српскога народа, па стога српско новинарство треба у овај мах да испуњава особиту родољубиву дужност.

Ми данас, према нашим жалосним страначким приликама, не можемо рачунати са нашим листом на велик круг српске публике, али можемо рачунати на све, што је боље и одабраније у српском народу.

Ми смо, према нашим маленим средствима за одржање нашега листа, приморани, да од нове године повисимо претплату са годишње две круне или 50 потура тромесечно.

Према томе претплата на „Браник“ за идућу годину биће:

на читаву годину — 34 К
„ по године — — 17 „
„ четврт године — 8 „ 50 п.

а месечно износи претплата 2 К 90 пот. За Србију износи претплата годишње: 46 динара, погодишње 23 динара а тромесечно 11·50 динара.

Претплата се шаље поштанском упутницом на администрацију „Браника“.

Српска публика могла се у овом критичном времену уверити, у какву је духу уређен „Браник“. То доказују већ и многе пресе парнице против „Браника“.

Надамо се, да ће српска публика врло малу повишицу претплате према садржини нашега листа знати хонорисати.

У **Новом Саду**, 15. (28.) децембра 1908.

Уредништво и администрација
»БРАНИКА«.

Политички преглед.

— **Одбрана „велеиздајника“.** Добили смо књигу под насловом: „Велеиздајнички процес“ (I. књига). У тој књизи су 30 бранитеља изнели сву историју хајке на Србе и све, што су до данас учинили у корист ухапшених тобожњих „велеиздајника“. Књига ова је прави ударац на Раухове мунитве и за то су је одмах и запленили. Види се, да се данашњи силници у Троједници боје истине.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 5. јануара 1909.

— **Читаоничко се́ло у очи Нове Године.** Као што смо извештени, испало је се́ло, које је новосадска српска читаоница у очи Нове Године приредила у дворници хотела Јелисавете, што се тиче музичке продукције, врло лепо. Нарочито је госпођа Вида Вулко-Варађанин — то признају сви, који су били на се́лу — својом у сваком погледу уметнички дистингвираном гласовирском свирком занела слушаоце. Свирала је веома леп емпромпти од Рајнхолда и врло фину игру од Мек-Дауела (E. Mac Dowell) а као додатак Бајићеву блијету »На извору«. Исто те тако — као што чујемо — одликовале младе госпођице Верица и Јустина Кодине, прва као вешта и разумна вијолинискиња а друга као обзирна акомпањатриса, и г. г. проф. др. Бошко Петровић као рутиниран певач респектабилних гласовних средстава, др. Ђура Трифковић и апотекар Владислав Ненадовић као поуздани свирачи у вијолину.

— **Лажи о Србима војницима.** Будимпештански листови јавили су ових дана, да су неки Срби војници од ц. и кр. 6. пешачког пука одавде из Новог Сада пребегли у Србију. Ми смо одмах означили ту вест као сумњиву, а сад и сами мађарски листови, који су ту вест раструбили, признају, да су насели неком бесавесном денунцијанту, који је хтео да оцрни Србе војнике. Ти денунцијанти треба да знају, да од 7. октобра до данас није дезертирао ни један Србин војник у аустро-угарској војсци.

— **Нова управа српске новосадске читаонице.** Јуче после подне је одржана редовна главна скупштина српске новосадске читаонице. На тој је скупштини изабрана нова управа. За председника је изабран др. Ђура К. Трифковић, за потпредседника умировљени бележник Живко Бајазетов, за тајника млади др. Игњат Павлас а за благајника главни школски референат Ђорђе Поповић. У управни су одбор изабрани: др. Радивој плем. Стратимировић, др. Милош Бокшан, Стеван Славнић, Младен Ивошевић, Јован Мургуловић, др. Јован Савковић, Павле Момировић и Никола Ивковић.

— † **Павле Капамаџија.** На пројутарње Нове Године преминуо је у нашој вароши после кратка тешка боловања у 47. години свог века трговац Павле Капамаџија. Јуче после подне је тело му опојано у саборној цркви па онда сахрањено на ајмашком гробљу. Вечан му спомен!

— **»Пријатељ«**, чисто српско православно добротворно друштво у Сегедину, јавља нам, да је свога сталнога повереника г. Душана Мандића, умировљеног учитеља, испослало на пут, да у Срему и Славонији прикупља чланове за II. коло, па га препоручује и тиме, што га је овластило, да у име тога друштва може примати уписнине и чланарине. И најпосле јавља, да је до 31. децембра 1908. године у име обезбеђене посмртнине српским породицама исплатило 76.000 круна, од чистог прихода пак, да је на хумане и просветне сврхе разделило преко 800 круна.

— **Припреме за »велеиздајничку« расправу.** Како »Народне Новине« сазнају, већ су започеле припреме за спроведбу главне расправе против оних, који су окривљени с »велеиздаје«. Пошто је то парница, каква се још досад није водила пред загребачким судбеним столом, показује се због свеопштег интереса, с којим се очекује, садашње уређење велике дворане кр. судбеног стола у Загребу куд и камо премаленим. Самих оптуженика има више од педесет. Тридесет и три су бранитеља., а где су сведоци, где новинари, где остала публика? Да се бар колико је могуће помогне, позвало је председништво кр. судбеног стола загребачку »Хрватску столарску удругу«, да преудеси унутрашњост дворане, да се добије што више простора. Тако ће се макнути »ложе« новинара и бранитеља и скинути, врата, што воде у собе с лева и десна дворане. За одветнике ће се уредити посебна места, а за новинаре и известитеље подићи трибине. »Хрв. столарска удруга« добила је налог, да све те преуредбе изведе најкасније до 1. фебруара о. г. те се по том може закључити, да ће и сама главна расправа против оних, који су окривљени велеиздајом, започети почетком марта о. г., но колико ће расправа трајати, не може се ни приближно наговестити.

Како »Покрет“ дознаје, предао је држ. одветник Акурти у штампу своју оптужницу против »велеиздајника«. По приповедању могла би расправа трајати месец до месец и по дана. О поступку с велеиздајницима у истражном затвору излази такођер једна брошира.

— † **Владимир плем. Нинчић.** У Великој Кикинди је лицем на нашу Нову Годину после кратка тешка боловања у 54. години свог века преминуо Владимир плем. Нинчић. Покојник је био рођени брат покојном српском министру правде и књижевнику Арону плем. Нинчићу те стриц српском научнику дру Момчилу Нинчићу, свеучилишном доценту у Београду. Равно пре по године изгубио је јединца сина, за којим је непрестано тужио. Оставио је за собом уцвељену супругу и јединицу ћерку Олгу, која на будимпештанском свеучилишту слуша медицину. Покојни Владимир плем. Нинчић био је ваљан старешина својој породици а и добар Србин. Припадао је нашој странци те је као сталан претплатник вредно читао наш лист, Нека је вечан спомен честитом покојнику Владимиру плем. Нинчићу!

— † **Ђена Петровић.** Лицем на Нову Годину преминуо је у Меленцима напрасно у 58. години свог века ондашњи српски народни вероисповедни учитељ Ђена Петровић. Покојник је био члан темишварског епархијског школског одбора и потпредседник среског учитељског збора. Оставља за собом удовицу, снаху и унуче. Покој души му и вечан му спомен!

— **Тридесетгодишњица просветна радника.** Ректор богословско-учитељске школе на Цетињу, председник црногорског просветног савета и народни посланик Живко Драговић прославио је пре неки дан тридесетгодишњицу свог рада на просветном пољу. Искрено честитамо вредном просветном трубенику и желимо му, да још дуго ради на добро своје драге отаџбине Црне Горе!

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Четрдесетгодишњица хрватске уметнице.** Првакиња уметница загребачког Хрватског Земаљског Казалишта гђа Марија Ружичка-Строци прославила је у Загребу прексиноћ четрдесетгодишњи-

---

депутације свију месних друштава и преко 3.000 грађана са великим бројем отмених женскиња. Староста Штарк, узбуђеним гласом, лепом, одушевљеном беседом, уз бурно наше одобравање, поздрави југословенске госте, напоменувши, како се и они у палати и они у колеби радују нашем доласку у њихов и наш Златни Праг. Жели од срца, да се сви Словени узајамно штују и љубе, јер ће нам само тако бити срећна будућност. Одговорио сам уз гласан плач женскиња, које ближе стајаху овако:

Миле сестре и драга браћо!

Као кап јутарње росе, тако је чиста наша љубав према Вама и та нас је довела, да вас загрлимо и да стиснемо ваше братске деснице. Али већ на првом кораку нашем, када ступисмо међу нашу и вашу браћу у Бечу, осетисмо вашу велику љубав према нама и обавијени њоме летимо ево, као на крилима, вашем Златном Прагу, у срце ваше. Летимо поред села и градова ваших, преко поља и њива ваших, које су натопљене крвљу ваших дедова, а за ваш опстанак. Али је из те крви ускрсла препорођена Чешка, препорођена лепо обрађена поља ваша, њиве ваше, препорођено сестре и браћо. Ви сте први, међу нама Славенима. Ово је словенска земља, у којој се синови њени место узајамне сваће и кавге, мржње и злобе, одадоше железном вољом своме препороду у привреди. Ово је словенска земља, у којој се само за неколико деценија успело, да се народ културно и просветно препороди. Ово је словенска земља, у којој је самосвест и народни понос тако развијен и у палати и у сељачкој колеби, да се народне светиње тако чувају и пазе, као зеница ока. И ви се не затварате кинеским зидом, него позвасте нас, браћу вашу, отвористе нам врата вашег красног перивоја, домовине ваше, срдаца и душа ваших, да видимо плодове вашег неуморног и истрајног рада, да нам покажете начине, којима сте тако брзо препородили, развили своје душевне силе, те светлите као узори људске устрајности, вредноће, честитости, сваког напретка, па се можете поносити, да пред свима Словенима носите лучу просвете и културе. Долазимо ево, да се на вас угледамо, те да оснажени убрзамо процес нашег препорода, а на славу и дику вашу и свега Слевенства. Хвала вам и на здар!

За један сат, а праћени усклицима са свију станица, чусмо веселе усклике: »Ено Прага! Ено Прага!« А он се пред нашим очима са својим палатама и кубетима расуо по долини и околним брежуљцима као какав вилистан, а Влтава га поносно пресеца, вијугајући кроза њ и губећи се међу бреговима и дубравама, као стидљива мома испред очију плаха момка.

Када воз стаде, захори се из ваљда десет хиљада груди: На здар! На перону су стајали представници града Прага: др. Черни, Josif Schrötter, F. Hodek, Safranek и т. д. те заступници разних друштава. Др. Черни поздрави нас овако: »Велештована господа, драга браћо! У име кр. града Прага поздрављам ваш долазак са: Добро дошли! Пуно нам је срце радости, а и наде да ће братска љубав венчати нас са јужним Словенима, а све у славу велике идеје Словенства. Живели!«

Кроз густе редове прашког грађанства и поздраве, кренусмо на оток Жофин, откуда се разиђосмо по становима, да сутра, у недељу, окрепљени одмором и сном, разгледамо заиста Златни Праг.

У ПРАГУ.

а) Једна манифестација.

Опорављени искуписмо се у недељу око осам сати на Жофину, упознасмо се и у групама кренусмо, да разгледамо Праг. Чеси се поносе својим Прагом, али имају и чиме. Све, што данас чини место велеградом, има и Праг. Богатих раскошно удешених палата, трговина, уметних и просветних установа, шеталишта, творница и т. д. А положај му је заиста диван. Hradčany, са краљевим двором и црквом, у којој леже чешки краљеви, личи иного на Будим, откуда се, преко многих мостова прелази у Праг. Посматрајући све лепе грађевине, осећаш, да је то све створила словенска, скромна, нешто стидљива душа. Печат је њен на свакој палати, мосту, трговини, уметничким зградама, шеталиштима. Све ти то изгледа у целини, као јутарња нева, умивена, очешљана, са стидљивим смешком, радосним лицем, што је, ево, крочила у велики свет, али уверена, да ће изазвати дивљење. Вацлављева улица је најдужа, најбогатија, а са северне је стране затворена музејем краљевине Чешке. Када ступимо у њу, опазимо са обе стране силан свет, међу овим многобројне даме, које озбиљним лицем изгледаху разна друштва, политичне органи зације што ће учествовати у манифестацији за чешку школу. Упутио сам се са неколико другова пред музеј, где затекосмо две — три стотине школске дечице, са барјачићима у руци, која нас дочекаше усклицима: На здар! Посматрајући ову дечицу, која у Прагу добивају наставу на своме језику и која се са својим наставницима искупи, да у друштву својих родитеља манифестују за свој матерњи језик као наставни и у Бечу и у северним крајевима Чешке, где су измешани са Немцима, не може се човек отети потајној тузи и у часу ти се створи пред очима слика очајне борбе чешке породице, у поменутим крајевима за свој матерњи језик, и народне идеале.

Што ти не може дати школа, мора породица. Па и поред таква стања у питању образовања народног подмлатка Чеси побеђују и ни једно се ваљда њихово дете није одродило; али побеђују с тога, што су им породични прагови чисти и светли, а декорисани чешко-народном самосвешћу, народним поносом, те преко истих дете њихово уноси у породични круг, своје родитељско гњездашце, само резултате чисте знаности, а све оно, на чему је настајала немачка школа, да заиста красним резултатима и успесима на културном и просветном пољу, те великом развијеном љубављу за своје јединство, за свој снажни и напредни немачки народ, засени душу чешког детета, да у њему ослаби осећај за свој напредак, самопоуздање и самосвест... остаје то све на улици, а детешце у породичном кругу обвију красне особине честитих чланова чешке породице, оца и мајке, огњиште, на којем никада не малаксава плам словенске душе, окићене самопоуздањем, издржљивошћу, способношћу за утакмицу на свима пољима народног живота, а са својим образованим суграђанима Немцима. Па у тој борби породице са немачком школом сврши се и школовање, у којем је породица одржала победу у погледу народних осећаја те млади Чех ступа у живот, а да можда у години не проговори ни речи немачки, јер му, најпосле, није ни нужда, пошто чешки народ своје новце даје своме сину, те у узајамном помагању живе сви, не требајући ничије

цу свог уметниковања. Том је приликом крејирала натписну улогу у драми с натписом »Ана Карењина«, коју је по Толстојеву истоименом роману израдио неки Француз Гиро и која се, и крај све рогобатне прераде, већ више од године дана држи на репертоару бечкога Hofburgtheater--а са гђом Боротином-Витовом у натписној улози.

— **Стесељ и Њебогатов нису помиловани.** Већ смо јавили, да су руски генерал Стесељ и контрадмирал Њебогатов о Новој Години поднели молбу руском цару, да их помилује. Сад дознајемо из Петрограда, да је цар одбио њихову молбу те тако и бранилац Порт-Артура и жалосни јунак цушимске поморске битке остају и даље у затвору, догод се не наврши десет година. Обојица имају у затвору својим намештајем намештене ћелије, у којима од два до пет после подне могу примати и походе.

— **Наш краљ одликовао италијанску краљицу.** Наш краљ је превишњим решењем од 5. јануара п. р. италијанској краљици Јелени подарио велики крст Јелисаветина реда и тим је показао, да цени њен пожртвовни рад поводом ужасног земљотреса у Јужној Италији и на Сицилији. Крст је одаслан у Рим уза својеручно писмо нашега краља.

— **Сара Бернарова у Будимпешти.** Чувена француска глумица Сара Бернарова (Rosine Bernard-Sarah Bernhardt, рођ. 1844.) ступиће ове недеље четири пута са својом дружином на позорницу будимпештанскога Magyar Szinház-а. Први ће пут играти у четвртак 8. (21.) о. м. а даваће Зорају у Сардуовој »Вештици« (»La sorcière«), која је прошле зиме приказана била у Новом Саду са Милком Марковићком као Зорајом, други пут ће играти у петак, 9. (22.) о. м. а приказаће војводу од Рајхштата, сина Наполеону I. а унука цару Францу, у лепој стихованој глуми Едмона Ростана са натписом »Орлић« (»L'aiglon«), у суботу пак, 10. (23.) о. м., одиграће две улоге, после подне Маргиту Готјереву у »Госпођи с камелијама« (»La dame aux camélias«) од Димаса Сина а у вече натписну јунакињу у свом комаду »Mlle Lecouvreur«. Као што је познато, трагичну судбину славне француске глумице Адријене Лекуврерове (Adrienne Lecouvreur, 1692.—1730.) овековечили су драматичари Скриб (Eugène Scribe, 1791.—1861.) и Легуве (Ernest Legouvé, 1807.—1903.) у драми, која је и у нас, у преводу К. Н. Христића, давана триред, први пут са покојном Маријом Рајковићком 1. фебруара 1884., други пут са Милком Гргуровом као гошћом 22. марта 1884. и трећи пут са Софијом Вујићком, 18. јануара 1886. Но Сара је свакако нашла, да је Адријена у Скриба и Легувеа премало »парадна«, те се она сама латила, да је прекроји за себе.

— † **Генерал Канцијо.** У Ценови је прекјуче на ноћ у 73. години свог века умро генерал Канцијо, зет Џусепа Гарибалдија и његов највернији и најодушевљенији суборац. Родом је био трговачки син, но већ је као млад човек запао у патријотски покрет. Године 1859. је против Аустрије организовао фалангу ценовских карабинијера. После вилафранканског мира придружио се оној хиљади на Сицилији те је при јуришу на Палермо љуто био рањен. Онда је за Гарибалдијем отишао на острво Капреру, где се 26. маја 1861. венчао са Терезитом, Гарибалдијевом ћерком. За тим се опет одао на трговину, но за време француско-пруског рата војевао је уза свог таста у Вогезима. Кад се у Ници године 1891. открио споменик Гарибалдију, ватрено је и одушевљено говорио за то, да се сједине Француска и Италија, није до душе протестовао, што је Француска анектирала Ницу, али је захтевао, да се Тријент и Трст врате Италији.

— **Кепенички се капетан тужака.** Као што јављају из Берлина, тужио је познати обућар Фојгт ону даму, што му је обећала па до сад и исплаћивала месечну ренту од 100 марака. А тужио ју је с тога, што је изостала последња рата.

— **Четири разбојника погубљени у Француској.** Пре кратког времена су у француској комори дуго расправљали о том, да ли да се укине смртна казна у Француској или не. Но како су се у последње време злочини у Француској ужасно почели множити, то је надвладала странка, која је била за одржање смртне казне.

Услед тога су ових дана у вароши Бетину погубљена на гилотини четири окорела зликовца, који су раније били осуђени на смрт. То су зликовци: Деру, Кани и браћа Авел и Огист Поле. Њих је погубио џелат Дајблер гилотином. Џелата је светина дочекала клицањем: »Живео!«

О извршењу ове смртне казне јављају ове појединости:

Светина је очекивала, да ће се смртна осуда обавити у 7'50 с., а то је службен сат сунчаног изласка. Али једно се вратно крило тамнице отворило ненадано у 7'15. Цела се маса узврпољила. Неки човек, којем је у пркос строгим одредбама пошло за руком, да се прогура до испред саму гилотину са кинематографским апаратом, осетио је одједаред, да му је овај полетио из руку и пао на земљу, о коју се је разбио. Одједаред избију из тамнице крвникови помоћници, који су у својој средини ведили осуђеника Деро-а, који је био блеђи од крпе. Још пре него што је његов укочени поглед могао да запне за страшну, машину, окренула се дебела даска, на коју га положише, а његова се глава нашла међу стубовима гилотине. Крвник је брзо затворио његов врат дрвеним луком, после чега је наглим покретом спустио са висине страшну и косу оштрицу. Гвожђе је зазвечало и уз мукао, тупи одјек одвојило главу од осуђеникова трупа. Погледи су се светине жудно упиљили у крв, која је провалила на млазеве и попрскала машину и блато. Глава се је откотурала у кошар, што беше врхом напуњен пилотином, а тело у други један већи, напуњен такођер до врха пилотином, који се налазио постранце. Усталасана маса потресла је тада хладни ваздух урлањем и риком, риком звери, која је жедна крви. И та се рика разилазила као ветар у даљину. Беше то најстрашнији, најгрознији тренутак.

Међу гледаоцима налазиле се у првом реду неко укусно и елегантно одевене хетере, које су нарочито допутовале из Париза и које су разрогачиле своје црно. опточене очи.

Крвник је нагло и жустро замашним и мокрим сунђерима обрисао косу оштрицу, која се је поновно уздигла на врх гилотине. Тамничка су се врата поново расклопила, а међу њима се појавно међу крвничким помоћницима други осуђеник, Кани, који је био још блеђи и сметенији од првог. На први се је мах причинио дрхтавим и поништеним кукавцем, али, када је његова глава доспела над кошар са пиљевином. лице му се осу неком страшном пакошћу и неком силном мржњом Он је по свој прилици опазио у кошару пиљевином облепљену главу свог друга. Но, у колико би оком тренуо, откотрљала се као крвава кугла у кошар и његова глава, а маса је рикала и урлала силније и разузданије него пре.

Када су водили пред гилотину Огиста Полета повикао је овај грубим и дубоким басом према светини: »Дивљаци. Ниткови!«

Оштрица се узви и четврти пут, светдуцава и кобна, да се обори на грло главног сукривца. Тада се је публика ускомешала у неком чудном врењу, а у ваздуху се испрепутала и сустизала заглушна рика: »На смрт! На смрт!«, »Света!« »Одсеците му главу!« Та је страшна и крвожедна попевка трајала неколико тренутака, за које се је чинило, да не ће никад истећи. Пре него што је Полет стао на даску, која га је имала да баци у загрљај гилотине, одгурнуо је свештеника са његовим крстом и повикао: »Доле попови!« Када је хтео да кликне „Живела република!«, пресекла му је оштрица ту фразу у по грла.

. . , Маса је хтела гилотину и влада ју је повратила исто онако окрутну, исто онако ружну, исто онако брзу и театралну, какова беше у временима револуције, која ју је родила.

НОВИЈЕ.

Будимпешта, 4. јануара. „А Полгар", пишући о оптужници против „велеиздајника" у Хрватској, вели, да **државно одветништво није навело ни једног случаја,** где би „велеиздајници" били ухваћени in flagranti. **Позитивних доказа нема,** већ **само нагађање,** да постоји пропаганда.

Петроград, 4. јануара. Уредништво „Новог Времена" изјављује, е није истинита вест аустријске штампе, да је руски амбасадор у Цариграду утецао на Порту, да прими услове откупа суверенства над Босном и Херцеговином, које јој нуди Аустро Угарска, као и то, да Русија не ће потпомагати српске захтеве.

Загреб, 4. јануара. Због тобожње »велеиздаје« поапшени Срби су при читању оптужнице код појединих места **бурно протестовали.**

Ожењени оптуженици (њих 39) имају укупно 103 деце. Сви су **непорочна предживота,** само има двојица, који су већ били кажњени, и то један због увреде поштења, а други због преступа против мира и реда.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »БРАНИКА«.

Погодба Аустро-Угарске са Турском.

Цариград, 5. јануара. Понуда Аустро-Угарске изазвала је у покрајинама задовољство. Бојкот почиње попуштати. Трговински односаји међу Турском и Аустро-Угарском скоро ће се вратити на стару меру.

Социјалистички немири у Саксонској.

Дражђани, 5. јануара. Социјалисте су одржали збор, после којег је њих више хиљада гледало да допре до краљевских двора. Полиција је морала употребити оружје. Многи су рањени а двадесет их је ухапшено.

Немци и Чеси.

Праг, 5. јануара. Немачки су ђаци јуче својим изазивачким понашањем на Пшикопима начинили нов скандал. Опет су нападали на Чехе. Полиција је сваки час морала интервенисати. Најзад је ситуација постала тако критична, да се жандармерија морала позвати у помоћ те је лагано отерала светину са Пшикопа.

Земљотрес у Италији и на Сицилији.

Месина, 5. јануара. Министарство јавних послова хоће да потешкоће питања о склањању развалина реши тиме, што ће се развалине побацати у море. Здравствено стање становништва задовољава. Ноћас се осетили потреси са запада. Срушили се многи зидови. Бараке се граде даље.

Трговина.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА.

ИЗВЕШТАЈ

5. (18.) јануара 1909.

Нова пшеница I. квалитет	К	12 50	—·—
Нова пшеница II. квалитет	„	12·	—·—
Зоб — — — — —	„	7·60	—·—
Јечам — — — —	„	7·	—·—
Кукуруз: — — — —	„	6·50	—·—
окрунен (нови)	„	—·	—·—

све од 50 кила.

ДОЛАЗИ ДОДАТАК.

помоћи. Тај после оснива своју породицу и наставља борбу.

Али је та борба мучна, тешка и чешки народ од часа на час тражи **своје школе** свуда, где има школске деце своје, а жртава не ће жалити. А како ми, жалосна нам мајка! Панчево... али, боље је ћутати!

Али, разумемо и отпор Немаца овој тежњи Чеха. Јер, када им је отпорна снага у северним крајевима и у Бечу са оваковим стањем тако јака, тако силна, шта ће тек бити после? **Чешка породицо! Ја ти се дивим и скидам ти капу до земље.** Ти ћеш извојевати себи школу и у најзабитнијем сеоцу, где твоје деце има, јер си родољубива и устрајна.

Далеко би ме одвело, када бих се упустио у потанко описивање манифестације и слике њене, у коју се упише и моје мисли и осећаји, само ћу споменути, да се из споредних улица, као набујала река, бујица, слише и за два пуна сата, по осмеро у реду, испунише огромну Вацлављеву улицу, те си око подне имао пред собом море људи, око сто педесет хиљада, разних политичких странака, разних установа, друштава, заната из целе краљевине Чешке, задојене једним осећајем, једном мишљу. »Од сто гласа гласка чути није«. Тако и овде. Нема тишина, не чујеш речце, само потмули шум од хода, додира, дисања. А и што да се говори? Говоре слике и натписи на знаковима појединих група. Напред носе два снажна Чеха велику платнену таблу. На предњој страни насликана немачка школа, права палата, а на противној чешка, нека страћара, са искрханим вратима. разбијеним прозорима, на авлији буниште-ђубриште, по којем чепркају кокошке... На једном платну натпис: »36.000 **чешке** деце у Бечу без своје школе«. На другом: »30.000 **чешке деце у северној** Чешкој без своје школе!« Поворку задичише 4000 соколаша и 2000 соколица! Трстењак ми рече: »Брате, овако што могу само Чеси замислити и извести«.

6) Вистава — изложба.

После обеда одосмо нас око две стотине учитеља — на изложбу. Општа слика изложбе је заиста дивна, величанствена. Улаз у изложбу а и сви већи павиљони су окићени многобројним сијалицама, а тако исто и жбунови по перивојима, те у вече, нада сине муњевна светлост, имадеш пред собом чаровну слику. Великих павиљона има око 36 а мањих 130. Мала варошица. Прегледаш ли бар летимице већину главних павиљона, имаћеш приближну културно-индустријску слику краљевино Чешке. Од појединих трговачких тврдака најлепши је и најбогатији павиљон трговачке куће Новак, у којем су заступљене све гране трговине и индустрије. Пре педесет година беше радња обична кућа са дућанцем, данас је то палата па катове накрцана разноврсне робе: мануфактуре, шпецераја, стакларске и бог те пита какве још робе, па и сликарија.

Најлепши је павиљон града Прага. Градио га је архитекта Хрубиј. Улаз му је урешен разним статуама од мрамора. Професор Милбек изложио је у вестибилу своје моделе из историје чешког народа. Ту су красне слике: Пржемисл с Либушком, Лумир и т. д. Има девет великих дворана, све ту дупком пуне красних уметничких дела. Фотографије и слике града Прага у свима деловима и у свако доба године, рељефне израде и т. д. Све је елегантно, а у поретку влада најлепши укус. У стројарском павиљону посматрали смо стројеве за ткање штофова, чарапа и платна. Строј за прављење ципела, које добијеш готове за неколико минута. Безброј динамичких стројева, бензин-мотора за млинове, пољопривреду, трговину и т. д. У једном павиљону спазисмо стаклен сандук, у који стане **један милијон крајцара,** које чешке даме скупе на изложби за тричетир дана за **чешке школе.** Занимала су ме осебито два строја за прављење и додавање цигаља. Другом приликом ћу то потање описати, а и друго. У школском павиљону, изложени су радови обртничких и трговачких школа и то по реду од почетка образовања у нижим течајевима па до оних највиших. Тако и од стручних осталих школа. И имаш тада леп преглед напретка у свакој школи, кроз цело време васпитања. У **панорами** гледаш врхунац сликарске уметности браће Чеха у слици: „Bitva u Lipan" на којој су радили Lutka, Marolda, Vaclav Jansa, Rašek, Hilšer и Vastko. Битка је насликана на платну 11 метара високом, 95 широком. Не гледа се ту кроз стакло, него као да гледаш пред собом праву битку, села, поља, вароши у пламену. Не можеш разазнати, где управо слика почиње. Битка се била 1434 год. 26. „kvetna" рано у зору између Хусита и панова. Хусита је било 10.000, а панова 20.000. Хусите су после страшног отпора побеђени. Дакле овдашње демократе поражене, да тек у новије доба васкрсну без боја и крви...

(Свршиће се.)

Књижевне вести.

Календар »Слога«.

Сомборска »Слога« је и за ову — као и за минулу — годину својим претплатницима даровала леп илустрован календар. Из поучне и забавне садржине тога календара истичемо чланке »То је издајство« и »Брак у служби народног напретка« од непозната писца и новелу Милке Гргурове, у којој је дирљиво описана прва и последња истинска љубав оног Сремца Ивана Маршова Маршовског, по родитељима католичке вере, али срцем и душом Србина, који је 1854. издао алманах »Фрушкогорку«. Саопштени су у овом календару програми досадашњих српских странака и нацрт за програм нове, демократске странке, најпре збијен у тачке, а онда опширно изложен и протумачен простим речима.

РАЗНО.

— **Рентгенови зраци као средство за испитивање меса.** Заједничко својство туберкулних бацила, који живе у цигерици говеда и свиња, јесте то, да изазивљу слојеве кречне соли. То је узео на око Х. Мартел, не би ли доказао, да и у месу има туберкулозе. Кад наиме Рентгеновим зрацима испитамо говече или крме, видећемо, да нека ткива сасвим пропуштају зраке и да им је слика слаба сенка, а напротив туберкулотични делови, већ према степену болести, остављају на слици мање или веће неравне пеге. Тим се поступком може открити и најскривенија сушичава колонија. Не би било с горег, кад би се и по кланицама у згодној форми употребљавали Рентгенови зраци.

— **Расејани научници.** Славни јелински мудрац Сократ (468.—399. пре Христа) тако је понекад био расејан, да није ни опажао, кад је јутро, кад подне, кад вече. У Платонову „Симповијону“ прича се о њему: „Сетио се нечега па је, премишљајући о томе, стајао од јутра до мрака на истоме месту. Људи су већ повечерали па су неки — како је било лето — изнели своја ћебета, које да спавају на хладовини, које да мотре на Сократа, докле ће стојати тако. А Сократ се није макнуо, догод се није родило сунце. Онда је сунцу рекао добродошлицу па је отишао дома“. — Француски научник Гијом Биде (Guillaume Budé, 1467.—1540.), један од најнаученији старинара у XVI. веку, такођер је марио само за науку. Једаред му јави слуга, да му гори кућа. Биде пак, задубљен у своје мисли, одговори бесно: „Одлази па кажи то мојој жени! Ваљда знаш, да се ја не бринем за домазлук!“ — Чувени природњак Исак Њутн (Isaak Newton, 1642.—1727.) седео је једаред зими у вече у својој соби па је читао. Наједаред осети, да му је здраво зима, па приближи столицу тик уз камин, у којем је отојич наложена била ватра па се јако разбуктела. Њутн наједаред осети, да му је ужасно врућина, па необично нагло зазвони по слугу. Слуга није одмах био доспео, него је тек мало после дошао. Међу тим се Њутн готово испржио.

— Однеси тај камин, лењтино једна!“ дрекне Њути раздражено, као никад, јер је иначе баш био добар и благ.

Слуга ће на то:

— А зар не би било боље, господине, да Ви мало помакнете столицу даље од камина?

Њутн се освести сасвим па се насмепи.

— Гле, Бога ми! На то нисам ни мислио!

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

ОГЛАСИ.

Примам на машини
штрикање и потштрикавање
ЧАРАПА
по умереној цени.
Ј. Пандуровић,
6 1— Кошутова улица бр. 25. врата 9.

ЧУДО ОД БУКВАРА!
Чим узме овај Буквар у руке било младо, било старо одмах уже и да чита и да пише.
Ко пошаље 35 потура добије га са плаћеном поштарином.
Ульма (Ulma Temes. м.)
Љубомир Јовановић
управитељ и учитељ.
865 13-20

ЕЛЕГАНТАН СТАН
са две собе са сокака, предсобљем, кујном, шпајзом и осталим удобностима; и стан из авлије, са 1 собом, кујном, шпајзом и т. д. Упитати **Раду Сланкаменца,** гостијоничара, ћурчијска улица. 5 2—3

КУЋА
бр. 39. у Мађарској улици
У НОВОМ САДУ
продаје се уз повољне услове
из слободне руке
Централни Кредитни Завод
583 25— деоничарско друштво.

Новоотворено стовариште разноврсног собног и канцеларијског
НАМЕШТАЈА
фабрике столарских производа
ВУКОВИЋ д. д.
налази се: *Budapest IV. Váczi utca 63.*
Укусна солидна израда
644 15—24 умерене цене.

Са петроварадинске краљевске повлашћене трговачке школе.
Тек што је испит у Бечу довршен, одмах опет почињем **усмен** и **писмен** вишемесечни течај за књиговодство, и то за одрасле обојега пола. Наставни језик је **немачки** и **српски** — како ко жели. Не ће бити **заједничка**, него појединачка настава са особитим обзиром на индивидуално схватање. Могу дакле сасвим спокојно јемчити потпуну темељитост и најбољи успех на будимпештанским и бечким трговачким школама. — Хонорар умерен. — Упитати се може сваки дан. — Писмен обавештај само уз ретур марку.
694 5—5 **Проф. Ј. Моган.**
Нови Сад, Футошка улица 104.

За зимну сезону
стигао ми је врло богат избор
у мушкој и женској конфекцији
као и највећи избор **женским костимима, шосовима, свиленим, вуненим и батистаним блузама,** све по најмодернијем енглеском и француском крају.
Послуга је уз **најумеренију цену** код српске фирме
П. Н. Момировића
у Новом Саду,
Главна улица број 3.
160 39—52

Помодна трговина мушке моде
ЈОВАНА ЛЕТИЋА
НОВИ САД, главна улица бр. 9.
Препоручује своје **најбогатије** стовариште свих мушких и дечјих помодних ствари, као:
најбољих Ita Pless и енглеских
шешира
огроман избор дивних вратних марама (шлајфни),
најфинијег јегеровог и белог рубља:
КОШУЉА, КРАГНОВА, МАНЦЕТА, ЏЕПНИХ МАРАМИЦА,
богато стовариште путничких потреба:
ШТАПОВА, КИШОБРАНА, ПУТНИХ САНДУКА,
Изврсне парфимерије: мирисави сапуни, помаде, пасте и воде за уста и зубе, и т. д. и т. д.
Све из најпризнатијих творница.
Потпуно сортирана 159 46—52
СРПСКА РАДЊА. — — ЦЕНЕ УТВРЂЕНЕ.

Столарско грађевинарска радионица
СТЕВАНА ГРЧИЋА
У Н. Саду, Петефијева ул. 38.
Препоручује се п. н. грађанству из места и са стране за израду: Модерних трговачких штелажа и портала, за израду олтара црквених столова, најмодерније кућне намештаје. Намештаје за кухињу. 201 43 52
За новозидане куће, прима се целих грађевинарских столарских послова. Све по врло умереној цени. Ценовнике и предрачун дајем на захтев.

Прва српска ливница метала
Данило Недучин
у Н. Саду, *ћурчијска улица бр. 30.*
Израђује у сопственој ливници: **казанџијске славине и мешалице по свом најновијем проналаску. Пивских и винских славина. Пумпе за бунаре и алкохолна пића.** Потребне делове, лагере за сваковрсне машинерије за млине, цигљане, израђујем за дандва, а у случају потребе још у краћем року, по јефтиној цени него игде. Аване, пеглајзе, нацаке за стражаре.
КУПУЈЕМ по највишој дневној цени стари метал, бакар, месинг, цин, цинк, олово. 139 48—52
Молим сваког брата Србина да ме у кругу својих пријатеља, — који моје ствари потребује — препоручи.

СЛАНО КУПАТИЛО
У СТ. СЛАНКАМЕНУ
отворено од I. маја до I. октобра.
Има **40 елегантно намештених соба** са ценом од 1 К до 4 Круна;
лепу пространу **новосаграђену рестаурацију** са добрим јелом и пићем;
стална музика, која трипут дневно свира.
Ближа извешћа даје
Штедионица у Ст. Пазови.
669 10-100

Хотел „БЕЛА ЛАЂА“
ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,
модерно са свима удобностима удешен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.
Точи прастаро
1 2-150 (urquell) ПИЛЗАНСКО ПИВО.

Ђорђе Нôта МУШКИ КРОЈАЧ
НОВИ САД, хлебарска ул. бр. 8.
апсолвент берлинске кројачке академије.
Препоручујем своје богато стовариште правих енглеских штофова.
165 45-52 Тачна израда. — Цене солидне.

Трговина шпецераја, колонијала и деликатеса

Петровић и Поповић

Нови Сад.

Препоручује славном опћинству како у месту тако и на страни своје свеже приспеле **поморанџе, лимунове** и остало јужно воће.

Нарочито препоручујемо пажњи да смо се за ову сезону опскрбили добрим **медом, грожђем, бадемом,** најбољом **ванилијом** и правим банатским **брашном**, као и свом деликатесном робом, најбољим **ликерима,** разним **сиревима** и **рибама**, правом прашком **шунком** и француским **шампањцем** и т. д.

Највећи избор накита за божићње дрво.

Цена умерена, послуга брза и тачна под властктим надзором.

506 78—100

Поруџбине са стране обављамо најбрже и најсавесније.

ДУКАТИ

мали и велики (сеферини)

кова

1909. год.

могу се добити по врло повољној цени

У МЕЊАЧНИЦИ ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА

у Новом Саду 675 20—

И У ФИЛИЈАЛИ ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА У СЕНТИ.

Основана 1870. године.

Послуга солидна, брза и тачна.

Шпецерајска трговина

Н. Димовића

у Новом Саду

код црвеног рака

Кошут Лајош ул. 33.

препоручује своје велико **стовариште**

Поморанџе најбоље црвене и мандарине

Лимунова сиракуса и осталог јужног воћа,

најфинијег Ајксер-Тоскана, тафел и лецер-**зејтина, шећера, кафе, пиринча, рума, теја, свећа,** минералних **вода,** најбоље врсте **саламе, сира:** форарлбершки **гројер,** милански **стракино, горгонцола** и **пармезан.** Исто тако **штоплова, плавог камена, рафије** за винограде, најбоље **детелино семе** без свилене косе, са бломбом, **семења** за енглеску **траву** у **репу,** као и све у ову струку спадајуће артиклове на велико и мало.

Најбоља врста американског петролеума.

Велико стовариште француских цигара пап.

Цене умерене. 699 4-10

ТАЧНА и ДОБРА ПОСЛУГА.

Трговина шпецераја и деликатеса

на мало и велико

Драгутина Ненадовића

у Новом Саду 645 38-52

Код лава **Главна улица бр. 9.** **Код лава.**

препоручује п. н. публици деликатеса разних риба и велики избор **Aufschnitt**-а, руског и кинеског чаја, енглеског рума, чистог **меда, десерт-вина.**

Сваки дан фришке пржене каве.

Велики избор за поклоне

бонбоњера

Велико стовариште

свих минералних вода.

ТАЧНА И ДОБРА ПОСЛУГА

ПРЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

РАТ! РАТ! РАТ!

КАЛЕНДАРИМА.

Од данас се продаје:

Календар **СВЕТИ САВА*** за 1909. 1 комад по 15 новчића (продајна цена 50 новчића.)

ГРАНИЧАР за 1909. 1 комад по 7 новчића (продајна цена 25 новч.)

али се мора поручити 50 комада и са поручбином новац унапред послати на

прву српску творницу, искључиво свих српских православних црквених утвари

Луке К. Алексијевића

Нови Сад — Ujvidék — Hungaria. 708 2—3

* **Календар Свети Сава је најлепши календар од свих до сада изданих српских календара.**

ШТАМПАРИЈА

ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА „БРАНИКА“

У НОВОМ САДУ

Дунавска улица број 36.

У кући пок. гђе Анке Пајевићке.

Штампарија је снабдевена са најбољим брзотисцима које креће ГАС-МОТОР; најмодернијим словима, орнаментима и украсима.

Препоручује се и н. публици како из места тако и са стране за израду сваковрсних штампарских послова, као:

ДЕОНИЦА, ДИПЛОМА,

позива на беседе и забаве,

разних трговачких тисканица,

ДЕЛА,

брошира, часописа,

заручница, посетница,

ЈЕЛОВНИКА,

посмртних објава

и т. д.

Нарочито се препоручујемо сл. новчаним заводима за израду

Пословних књига

сваке врсте.

Препоручујемо се славним црквено-школским општинама за израду

домовних, крштених и посмртних

ПРОТОКОЛА,

годишњих

ПРОРАЧУНА

и т. д.

Све ове послове израђујемо брзо, тачно и чисто.

Сваку поруџбину смо у стању у духу данашње најмодерније технике извести.

ЦЕНА УМЕРЕНА,

ИЗРАДА СОЛИДНА И ЧИСТА.

По жељи наших пошт. поручиоца, израђујемо нарочито **разне позивнице** и остале поруџбе и са основом **(Tondruck)** прецизно и чисто.

С поштовањем ШТАМПАРИЈА ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА „БРАНИКА“.

Многоструко одликована. Постоји од 1860. године.

ФАБРИКА НАМЕШТАЈА И СТОВАРИШТЕ

НАСЛЕДНИКА НИКОЛЕ ДУСИНГА

170 43—52 У НОВОМ САДУ.

Ханска улица бр. I. преко пута од српске основне нар. школе препоручује своје велико, богато сортирано стовариште намештаја за спаваће собе и трапезарије, као и свију врста тапецираних гарнитура за салоне у сваком стилу по јевтиним ценама.

Даље: шифонера, иревета, столова, ноћних и за умивање, орманчића, креденца, дивана, огледала, мадраца, столица,

СЛИКА,

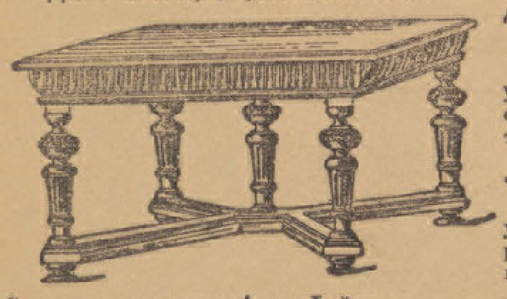

у тамној и политираној изради а солидној квалићи и са врло јевтиним ценама.

Избор у ћилимова, простирачима и завесама.

Препоручујемо нашу нову уређену радионицу са машинским радом за израду свију врста намештаја по жељи.

Солидна послуга! — Јефтине цене! (О солидној послузи најбоље референције.

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.

Штампарија деоничарског друштва »Браника«